

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Нині переважна більшість вітчизняних вищих навчальних закладів мають дефіцит у грошових коштах, що зумовлено результатами їх вступної кампанії. Чисельність абітурієнтів протягом останніх років характеризується тенденцією до зниження, а діяльність закордонних вищих навчальних закладів щодо пропонування навчання у них українським випускникам шкіл посилюється. Внаслідок чого ступінь конкуренції на вітчизняному ринку освітніх послуг високий і продовжує зростати. Отже, актуальною постає проблема планування доходів і видатків вищих навчальних закладів, виходячи із умов і факторів їх внутрішнього середовища і змін у зовнішньому середовищі.

Бюджетування у вищому навчальному закладі – це процес планування його грошових надходжень і видатків, що забезпечує досягнення стратегічних цілей і завдань в існуючому або прогнозованому середовищі.

Дохідна частина бюджету вищого навчального закладу складається із надходжень державного бюджету (загального фонду) і надходжень коштів із спеціального фонду бюджету. Останній є сумарною величиною надходжень коштів за надання освітніх послуг, за проживання у гуртожитках та від іншої діяльності згідно чинного законодавства (надання в оренду майна, реалізації продукції власного виробництва тощо).

Витратна частина включає такі статті: оплата праці з нарахуваннями; предмети, матеріали, обладнання та інвентар; видатки на відрядження; оплата послуг (теплопостачання, водопостачання і водовідведення, електроенергії, природного газу, та ін.); соціальне забезпечення; інші видатки; капітальні видатки.

У процесі складання бюджету вищого навчального закладу застосовують один із таких підходів:

1. Обсяг видатків формується з позиції раціональності і передбачає нарощування згідно стратегії розвитку університету витрат на модернізації матеріально-технічної бази, якісне зростання людського капіталу – знань, умінь та навичок персоналу внаслідок не лише покращення кадрового складу, а й участі у міжнародних програмах освітнього, наукового характеру тощо. При цьому дохідна частина бюджету є похідною від витратної і трансформується у форму системи завдань, обов'язкових для виконання усім персоналом вищого навчального закладу;

2. Обсяг видатків формується з позиції економності і є похідним від дохідної частини. Сума витрат на оновлення матеріально-технічної бази, поліпшення кадрового складу та інші заходи має, як правило, тенденцією до зниження. Оскільки механізм наповнення дохідної частини носить класичний для вітчизняних вищих навчальних закладів характер – застосовуються традиційні методи профорієнтаційної роботи, до якої залучається лише частина персоналу; якісні зміни у навчальному процесі відбуваються рідко;

3. Оптимізація видатків у напрямку економії і максимізація грошових надходжень, виходячи з обставин, які склалися на момент бюджетування або очікуються у майбутньому.

Останній (третій) підхід до формування бюджету вищого навчального закладу є, на нашу думку, різновидом другого підходу, оскільки одночасно забезпечити зменшення витрат і збільшення доходів в практичній діяльності неможливо.

Таким чином, в сучасних умовах господарювання мають право на існування і перший, і другий підхід до бюджетування. Разом з тим, з позиції підвищення конкурентного статусу вищого навчального закладу на вітчизняному і європейському, виходячи з розвитку євроінтеграційних процесів в Україні, ринку освітніх послуг вважаємо, що бюджетування і взагалі діяльність університету мають базуватися на першому підході.

Як свідчить досвід провідних вищих навчальних закладів України та світу, важливими інструментами для досягнення даної цілі є наступні:

- впровадження програми «подвійний диплом» на всіх спеціальностях університету. При цьому до співпраці залучати як вітчизняні, так і закордонні вищі навчальні заклади;

- залучення студентів до участі у міжнародних освітніх, наукових програмах з видачею відповідних сертифікатів і грошових винагород (якщо така можливість передбачена даними програмами);

- посилення практичної підготовки студентів шляхом тісної співпраці на принципах автономії вищого навчального закладу з висококонкурентними вітчизняними і закордонними підприємствами.

- інші заходи щодо підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.